

Praktyczne aspekty wykorzystania oprogramowania ChatGPT 3.5 przez adwokatów w komunikacji procesowej w polskim postępowaniu procesowym

Practical Aspects of Using ChatGPT 3.5 by Law Attorneys in the Pleading Communication in the Polish Legal Proceeding

Jakub Stolarczyk*

Abstrakt

W praktyce stosowania prawa stwierdzono zwiększone wykorzystanie dużych modeli językowych (LLM) stanowiących element sztucznej inteligencji. Oprogramowanie ChatGPT 3.5 może być przydatnym wsparciem dla adwokatów sprawujących funkcję pełnomocnika, ma bowiem szeroki zakres zastosowania – przede wszystkim może tworzyć gotowe pisma po wpisaniu formuły w wierszu poleceń. Niniejsze opracowanie obejmuje analizę jakościową wykorzystania oprogramowania ChatGPT 3.5 na przykładzie dwóch istotnych procesowo dokumentów: wniosku o powołanie pełnomocnika z urzędu oraz ugody zawartej w toku

Abstract

Increased use of large language models (LLMs) that are part of artificial intelligence has been found in the practice of law application. ChatGPT 3.5 software can be a useful support for attorneys acting as an attorney, as it has a wide range of applications, first of all, it can create ready-made letters after entering a formula on the command line. The present study includes a qualitative analysis of the use of ChatGPT 3.5 software on the example of two process-relevant documents: a motion for appointment of an attorney ex officio and a settlement agreement reached in the course of litigation. The author set two research hypotheses:

* Szkoła Doktorska Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach; <https://orcid.org/0000-0001-5659-6577>; jakub.stolarczyk@us.edu.pl

postępowania sądowego. Autor postawił dwie hipotezy badawcze: (1) zobowiązanie do starannego działania na rzecz mocodawcy nie stanowi negatywnej przesłanki użycia LLM w komunikacji procesowej, (2) na obecnym etapie rozwoju LLM nie pozwalają w ramach komunikacji procesowej na tworzenie treści, które byłyby całkowicie zgodne z danym stanem prawnym i nie wymagałyby weryfikacji.

Słowa kluczowe: ChatGPT, komunikacja procesowa, sztuczna inteligencja, pismo procesowe

(1) the obligation to act diligently for the benefit of the principal is not a negative premise for the use of LLM in procedural communications, (2) at the current stage of development, LLMs do not allow the creation of content in procedural communications that would be completely consistent with the given legal state and would not require verification.

Keywords: ChatGPT, process communication, artificial intelligence, process writing

Wprowadzenie

Istotnym czynnikiem rozwoju społeczeństwa jest postępująca cyfryzacja (Piergud, 2016, s. 11–14), a jak wskazują badacze, społeczeństwo globalne staje się społeczeństwem cyfrowym (Grewiński, 2018, s. 19). Wykorzystanie narzędzi charakterystycznych dla cyfryzacji można zaobserwować m.in. w sektorze usług, gdzie prowadzi ona do produkcji towarów i usług wyższej jakości przy równoczesnym obniżeniu kosztów (Grynia, 2022, s. 20). Interesujące z punktu widzenia opracowania będzie z kolei zastosowanie oprogramowania opartego na dużych modelach językowych (ang. LLM – *large language models*) przez adwokatów. W przypadku adwokata czynnie wykonującego zawód podstawową formą zastępstwa procesowego jest pełnomocnictwo, którego treść może się różnić w zależności od zakresu umocowania. Niemniej co do zasady element wspólny wszystkich pełnomocnictw stanowi umocowanie dla adwokata do dokonywania pewnych czynności. Może on udzielać również dalszych pełnomocnictw, jeśli uprawnienie takie zostało pisemnie zastrzeżone. Doktryna jednomyślnie wyraża pogląd, że adwokat sprawujący funkcję pełnomocnika procesowego jest zobowiązany do starannego działania na rzecz mocodawcy (Rościszewski, 2014). Co oczywiste, staranne działanie obejmuje też należyte sporządzanie pism procesowych.

Obligatoryjne zastępstwo procesowe stron w postępowaniu cywilnym przez adwokatów zostało unormowane w zamkniętym katalogu przepisów. Dla niniejszego opracowania istotne będzie pełnomocnictwo udzielone adwokatowi w sprawach, w których nie obowiązuje tzw. przymus adwokacko-radcowski. Został on przewidziany chociażby dla sporządzenia skargi kasacyjnej w trybie art. 175 § 1 ustawy Prawo o postępowaniu przed sądami administracyjnymi (Ustawa, 2002). Szerszy zakres przymusu adwokacko-radcowskiego określono

w art. 871 § 1 Kodeksu postępowania cywilnego (Ustawa, 1964; dalej: k.p.c.), w myśl którego „w postępowaniu przed Sądem Najwyższym obowiązuje zastępstwo stron przez adwokatów lub radców prawnych, a w sprawach własności intelektualnej także przez rzeczników patentowych. Zastępstwo to dotyczy także czynności procesowych związanych z postępowaniem przed Sądem Najwyższym, podejmowanych przed sądem niższej instancji”.

Zgodnie z teorią reprezentacji to przedstawiciel dokonuje czynności prawnej, a efektem jego działania jest realizacja skutków prawnych w sferze prawnej reprezentowanego (Wiszniewska i Wiszniewski, 2014, s. 3–5). Gdy jednak adwokat sporządza pisma procesowe w ramach toczącego się postępowania procesowego, ponosi odpowiedzialność cywilną oraz dyscyplinarną za treści, które opatrzył własnoręcznym podpisem. Jeśli wykorzysta wiersz poleceń, aby niejako zlecić oprogramowaniu ChatGPT 3.5 stworzenie pewnej treści, nie będzie jej autorem. Zakres pełnomocnictwa może oczywiście regulować kwestie zobowiązania adwokata do własnoręcznego, samodzielnego formułowania treści, w tym przede wszystkim pism procesowych. Prezentowane badanie zastosowania dużych modeli językowych do sporządzania takich pism służy sprawdzeniu dwóch hipotez: po pierwsze, zobowiązanie do starannego działania na rzecz mocodawcy nie stanowi negatywnej przesłanki użycia LLM w komunikacji procesowej; po drugie, na aktualnym etapie rozwoju LLM nie pozwalają na tworzenie treści w ramach komunikacji procesowej, które byłyby całkowicie zgodne z danym stanem prawnym i nie wymagałyby weryfikacji.

Analiza zastosowania oprogramowania ChatGPT 3.5 do tworzenia pism procesowych

W praktyce wykonywania zawodu adwokata powszechnie wykorzystuje się wzorce. Weryfikacja ich zgodności z prawem jest również elementem wykładni prawa, a wykładnia tekstów prawnych ściśle wiąże się z koncepcjami filozofii języka (Tomza, 2010, s. 193). Treść pełnomocnictwa też zatem może podlegać takiej wykładni. Należy jednak zauważyć, że wskazówki do konstruowania jego treści znajdują się m.in. w art. 91 k.p.c., określającym zakres pełnomocnictwa procesowego *ex lege*. Z kolei zgodnie z art. 96 Kodeksu cywilnego (Ustawa, 1964; dalej: k.c.) pełnomocnictwo jest czynnością jednostronną, wobec czego jego treść zależy od woli mocodawcy. Pełnomocnikiem zostaje się dopiero po odpowiednim umocowaniu. W polskim porządku prawnym nie istnieje obowiązek sporządzenia wspomnianej treści przez profesjonalnego pełnomocnika, adwokat więc nie musi robić tego osobiście, nie wymaga się nawet, by udzielone mu pełnomocnictwo opatrzył własnoręcznym podpisem.

Inaczej sprawa ma się w przypadku wniosku o ustanowienie pełnomocnika z urzędu, który sporządza adwokat. Odpowiedzialność dyscyplinarna określona w § 14 *Zbioru zasad etyki adwokackiej i godności zawodu* (Prezydium Naczelnej Rady Adwokackiej, 2021) została rozciągnięta na wszelkie zredagowane przez niego pisma, wobec czego ponosi on taką odpowiedzialność również za wniosek o ustanowienie pełnomocnika z urzędu, i to nawet wówczas, gdy owego dokumentu nie podpisał.

Na potrzeby niniejszego opracowania zlecono oprogramowaniu ChatGPT 3.5 skonstruowanie rzeczowego wniosku. Wydano cztery polecenia o treści: „Sporządź wniosek o ustanowienie pełnomocnika z urzędu w polskim procesie cywilnym” z czterech niepowiązanych ze sobą kont, które założono wyłącznie do celów prezentowanej tu analizy. Zostały one zarejestrowane w domenie Chat.openai.com z użyciem kont e-mail w domenie Gmail.com.

Najpierw należy zwrócić uwagę, że każda odpowiedź wygenerowana przez ChatGPT 3.5 zawierała informację o konieczności dopasowania formy ogólnej do kontekstu. Jedna z odpowiedzi brzmiała: „Oczywiście, mogę pomóc w przygotowaniu wniosku o ustanowienie pełnomocnika z urzędu. Jednakże będzie to ogólna forma, więc zalecam dostosowanie jej do konkretnego kontekstu i wymagań prawnych danego kraju. Pamiętaj również, aby sprawdzić aktualne przepisy dotyczące ustanawiania pełnomocnika z urzędu w danym regionie. Poniżej znajdziesz przykładowy wniosek”. W pozostałych trzech odpowiedziach nie było sugestii, by dostosować treść do wymagań prawnych kraju. Warto przypomnieć w tym miejscu, że zlecono oprogramowaniu sporządzenie wniosku w polskim procesie cywilnym, polecenie implikowało więc konieczność zgodności treści z polskim prawem. Co do zasady wnioski wygenerowane przez ChatGPT 3.5 zawierały elementy przedmiotowo istotne. W każdym z wniosków znalazły się następujące części:

- dane osobowe wnioskodawcy (imię i nazwisko, adres, numer telefonu),
- informacje dotyczące sprawy,
- uzasadnienie wniosku,
- oświadczenie o sytuacji materialnej,
- załączniki.

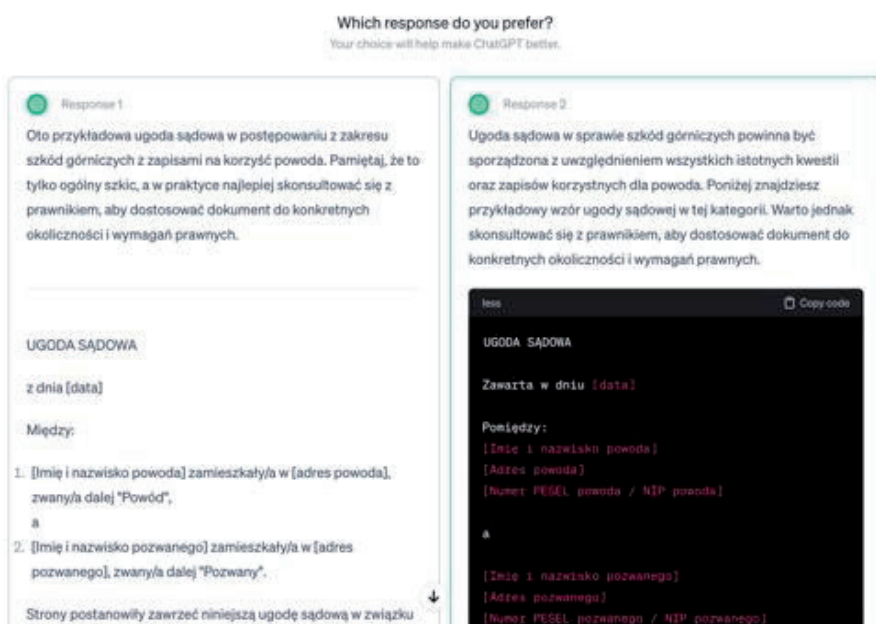
Wygenerowane wnioski liczyły 994 znaki, 1012 znaków, 1032 i 1034 znaki ze spacjami. Między poszczególnymi wersjami występowały różnice w wyartykułowaniu treści wniosku, niemniej znalazły się w nich wyżej wymienione elementy. Uzasadnioną wątpliwość wzbudziło umieszczone w nawiasie kwadratowym w trzech odpowiedziach zalecenie, by w razie konieczności dołączyć do wniosku dokumenty potwierdzające sytuację materialną wnioskodawcy. Warto wskazać, że jest to element obligatoryjny takiego wniosku, co wynika zarówno z art. 117 § 1, jak i z art. 117 § 2 k.p.c. Jedna z odpowiedzi została skonstruowana tak, jakby wniosek nie dotyczył osoby, która zleciła oprogramowaniu jego sporządzenie. Sposób sformułowania wniosku różnił się od –

poddanych drobiazgowej analizie – podobnych wniosków, których wzory udostępniono na portalach internetowych sądów powszechnych. Trzeba jednak zaznaczyć, że w przypadku żadnej z odpowiedzi nie był on dotknięty brakiem formalnym warunkującym jego odrzucenie. Wobec powyższego należy skonstatować, że treść wniosków została wygenerowana zgodnie ze złożonym poleceniem.

W wyniku analizy odpowiedzi oprogramowania ChatGPT 3.5 na polecenie, które brzmiało: „Sporządź wniosek o ustanowienie pełnomocnika z urzędu w polskim procesie cywilnym”, wyciągnięto następujące konkluzje:

1. W otrzymanych odpowiedziach nie znaleziono rażących zaniedbań formalnych uzasadniających ewentualne odrzucenie wniosku.
2. Użyta nomenklatura nie wskazywała w sposób oczywisty obowiązków wnioskodawcy.
3. Struktura i układ były stosunkowo jednolite we wszystkich odpowiedziach.

Na potrzeby opracowania wydano testowanemu oprogramowaniu również polecenie o treści: „Sporządź ugodę sądową w polskim postępowaniu procesowym z zakresu szkód górniczych z zapisami na korzyść powoda”. Co istotne, w jednym przypadku ChatGPT 3.5 wygenerował dwie odpowiedzi symultanicznie, zestawione obok siebie (zostały one częściowo zaprezentowane na rysunku 1). Odpowiedzi zawierały 1312, 1468, 1567 znaków, 1544 znaki i 1878 znaków.

Rysunek 1. Odpowiedź na polecenie: „Sporządź ugodę sądową w polskim postępowaniu procesowym z zakresu szkód górniczych z zapisami na korzyść powoda” wygenerowana przez oprogramowanie ChatGPT 3.5

Źródło: opracowanie własne.

W trakcie krytycznej analizy treści przede wszystkim zwrócono uwagę na wątpliwą jakość nomenklaturę. W jednej z odpowiedzi pojawiło się zdanie: „Pozwany przyznaje się do odpowiedzialności za szkody górnicze wyrządzone Powodowi na skutek [określić konkretną czynność lub zaniechanie] prowadzonej na nieruchomości Powoda”. W tym miejscu trzeba zaznaczyć, że odpowiedzialność jest wynikiem przyznania się do popełnienia czynu lub zaniechania. W dalszej części owej odpowiedzi znalazły się już wyłącznie zapisy odnoszące się do „odpowiedzialności Pozwanego”. Uzasadnioną wątpliwość wzbudził fakt, że każda z pięciu odpowiedzi wygenerowanych przez ChatGPT 3.5 zawierała fragment dotyczący zrzeczenia się powoda wszelkich roszczeń związanych z powstałymi szkodami górniczymi. Sformułowanie takie przecież nie zabezpiecza jego interesów, chociaż w poleceniu nakazano oprogramowaniu zamieścić tego rodzaju treści. Uгода powinna więc zabezpieczać przede wszystkim jego interes ekonomiczny powoda, jako że postępowanie odszkodowawcze z zakresu szkód górniczych ma prowadzić do zaspokojenia jego roszczeń przez pozwanego. W sytuacji zrzeczenia się roszczenia powód nie może dochodzić swych praw ponad kwotę oznaczoną w ugodzie. Co kluczowe, w dwóch odpowiedziach nie znalazł się zapis o wysokości odszkodowania, ani nawet o obowiązku zapłaty na rzecz powoda jakiegokolwiek kwoty z innego tytułu.

Oczekiwania mandanta względem swojego pełnomocnika zależą od wielu czynników o charakterze zarówno subiektywnym, jak i obiektywnym. Jak podkreślił Sąd Apelacyjny w Łodzi (2018) w wyroku z 9 stycznia 2018 r., opierając się na głosie Marcina Smyka do wyroku Sądu Najwyższego (2008) z 24 stycznia 2008 r., pełnomocnik nie jest „rzecznikiem interesu”, więc nie jest prawnie obowiązany do działania wyłącznie w interesie mocodawcy. Niemniej, jak już tu wspomniano, adwokat będący pełnomocnikiem ma obowiązek starannego działania na jego rzecz. Wątpliwe byłoby określenie tym mianem sporządzenia takiej propozycji ugody, która nie zabezpieczałaby interesów mocodawcy, szczególnie gdyby złożył on wyraźną dyspozycję w tej materii.

W jednej z odpowiedzi występowały zamiennie pojęcia „zadośćuczynienie” i „odszkodowanie”, traktowane jako synonimy. Tymczasem instytucja zadośćuczynienia za doznaną krzywdę została wyrażona w art. 445 k.c., lecz nie jest to termin równoznaczny z „odszkodowaniem”, należnym z tytułu odpowiedzialności odszkodowawczej *ex delicto* z art. 415 k.c. W uproszczeniu: zadośćuczynienie ma na celu rekompensatę szkody niemajątkowej, odszkodowanie zaś – szkody majątkowej. Stosowanie tych pojęć jako synonimów nie odzwierciedla woli ustawodawcy, pozostaje sprzeczne z dyrektywą wykładni *a contrario* do wykładni *lege non distinguente nec nostrum est distinguere*. Trzeba tu dodać, że również w odpowiedziach na drugie polecenie znalazła się informacja dotycząca konieczności dostosowania wzorca ugody do kontekstu sytuacyjnego (stanu faktycznego) oraz polskiego porządku prawnego.

W wyniku analizy odpowiedzi oprogramowania ChatGPT 3.5 na polecenie o treści: „Sporządź ugodę sądową w polskim postępowaniu procesowym z zakresu szkód górniczych z zapisami na korzyść powoda” wyciągnięto poniższe wnioski:

1. W odpowiedziach nie stwierdzono rażących zaniedbań formalnych uzasadniających odrzucenie ugód.
2. Żadna z przygotowanych odpowiedzi nie zabezpieczała interesów powoda w sposób wyczerpujący, a więc satysfakcjonujący dla niego.
3. Struktura językowa i stosowanie niewłaściwej nomenklatury wskazywały na niską jakość generowanej treści.
4. Forma i układ były stosunkowo jednolite w przypadku wszystkich odpowiedzi.

Pomocniczy charakter wykorzystania LLM w komunikacji procesowej

Badacze chętnie poruszają kwestię wykorzystania oprogramowania ChatGPT 3.5, czy szerzej: sztucznej inteligencji, przez prawników (Federacja Adwokatur Europejskich, 2023, s. 5–6; Ostrega, 2023; Stylec-Szromek, 2018, s. 502–503). Z punktu widzenia możliwości zastosowania narzędzi opartych na dużych modelach językowych w zawodzie adwokata ważny jest wzrost popularności mediacji i pozasądowych trybów rozwiązywania sporów (Bieliński, 2010, s. 5 i nn.; Plucińska-Nowak, 2021, s. 7, 39, 41). Zaznacza się jednak, że pełnomocnik powinien weryfikować merytorycznie treści powstałe za sprawą LLM (Federacja Adwokatur Europejskich, 2023, s. 7). Na aktualnym etapie rozwoju tzw. sztucznej inteligencji zasadne będzie postawienie tezy, że treści tworzone samodzielnie przez ChatGPT 3.5 wymagają sprawdzenia przede wszystkim ich zgodności z prawem. Ugruntowanym poglądem jest też obowiązek używania języka przez profesjonalnych pełnomocników w sposób ścisły, dosłowny i konkretny (Wróblewski, 1948, s. 58–60, 98, 107–108). Podkreśla się również wagę możliwości prowadzenia komunikacji dwukierunkowej, w której w rolach nadawcy i odbiorcy komunikatów występują zamiennie pełnomocnik oraz mocodawca (Bieliński, 2010, s. 6 i nn.).

Trudno zaprzeczyć twierdzeniu, że oprogramowanie wykorzystujące duże modele językowe nie jest narzędziem komunikacji, a tym bardziej komunikacji procesowej. Przedstawiciele nauk o komunikacji społecznej i mediach zwracają uwagę na istotność procesu odkodowania komunikatu przez odbiorcę w organizacji (Sypniewska, 2015, s. 66–67), a przedstawiciele komunikologii – w procesie komunikacji między jednostkami (Wendland, 2012, s. 138–140). Również komunikacja między prawodawcą w aktach normatywnych a adresatem normy

prawnej podlegała analizie (Kłodawski, 2012, s. 206 i nn.). Akcentuje się też znaczenie zrozumiałego języka w komunikacji adwokata z klientem, czyli potencjalnym mocodawcą, ponieważ język prawniczy nadal uchodzi za hermetyczny, często niezrozumiały, a możliwość właściwego (zgodnego z intencją nadawcy) odkodowania komunikatu okazuje się znikoma (Perkowski i in., 2015, s. 59–60, 79–81). Nie może to jednak stanowić podstawy konkluzji, jakoby używanie zamiennie sformułowań, w których przypadku ustawodawca uczynił wyraźną dystynkcję w przepisach, było uzasadnione, a przede wszystkim – by opisywało w odpowiedni sposób pewną sytuację faktyczną.

Krokiem milowym w rozwoju sztucznej inteligencji było stworzenie dużych modeli językowych, w których twórcze i logiczne myślenie algorytmu mogłoby w przyszłości podlegać wyłącznie ograniczeniom technologicznym. Niemniej problem niedoskonałości oprogramowania ChatGPT 3.5 powinna rozwiązać wersja nowsza, 4.0 (Corvalán i in., 2023, s. 52–59). Proces logicznego myślenia i konstruowania własnych wniosków i spostrzeżeń odgrywa kluczową rolę w zawodzie adwokata. Niemożliwe wydaje się więc bezrefleksyjne przyjęcie treści wygenerowanej przez ChatGPT 3.5. Również jednolitość formy i struktury wskazuje na istnienie pewnych jego ograniczeń, szczególnie skryptów powstającego tekstu. Tymczasem zauważa się, że także estetyka pism procesowych ma znaczenie dla wykonywania zawodu adwokata lub radcy prawnego (Gawroński i Biernatowski, 2022, s. 38–39, 54, 59). Nie powinno wszakże podlegać dyskusji, że rozwój oprogramowania wykorzystującego duże modele językowe jest czynnikiem rozwojowym dla społeczeństwa. W świetle powyższych uwag, mając na względzie, że adwokat wykonuje zawód zaufania publicznego, należy pozytywnie ocenić wkład czynnych zawodowo adwokatów w usprawnianie takiego oprogramowania, nawet jeśli na aktualnym etapie rozwoju nie wydaje się ono ich dobrym pomocnikiem.

Podsumowanie

Reasumując rozważania, można wskazać kwestie istotne z punktu widzenia komunikacji procesowej, z powodu których treści tworzone z użyciem dużych modeli językowych wymagają weryfikacji, m.in. pod kątem zgodności ze stanem prawnym. W doktrynie sugeruje się wykorzystanie tzw. efektywnych metod weryfikacji rozwiązywania przez LLM zadań typu otwartego (Bernsohn i in., 2024, s. 2134–2136). Konieczność ta wynika m.in. z przyjmowania przez LLM błędnych założeń wyjściowych przy tworzeniu treści. Mogą one polegać na przywołaniu niewłaściwych orzeczeń lub takich, które w ogóle nie powstały, błędnej interpretacji aktu prawnego, zacytowaniu błędnego tłumaczenia itp.

Jak podkreślono w niniejszym opracowaniu, na obecnym etapie rozwoju LLM nie są w stanie całkowicie zastąpić profesjonalnego pełnomocnika w komunikacji procesowej z uwagi na nieodzowność czynnika ludzkiego w krytycznej analizie tekstu. Mimo to nie należy oceniać treści tworzonych z użyciem dużych modeli językowych wyłącznie negatywnie. Weryfikacja jest naturalnym elementem wykonywania zawodów prawniczych, a treści formułowane przez profesjonalnych pełnomocników w ramach komunikacji procesowej podlegają jej w zależności od przyjętej praktyki. W przeciwnym razie strona, która złożyła pismo, byłaby narażona na zastosowanie określonego środka procesowego (np. zwrot pisma bez wezwania do usunięcia braku w trybie art. 1301a k.p.c.), jak również na negatywną ocenę lingwistyczną organu procesowego, przede wszystkim sądu (Jaroszevska-Choraś, 2023, s. 114). Dlatego nawet wyraźna konieczność weryfikacji treści nie wyklucza stosowania LLM w ogóle. Zobowiązanie do starannego działania na rzecz mocodawcy realizowane jest bowiem holistycznie, a samo wydanie polecenia oprogramowaniu nie oznacza niewykonania lub nienależytego wykonania takiego zobowiązania. Użycie LLM przez profesjonalnego pełnomocnika w komunikacji procesowej należy uważać jedynie za pewien środek służący do osiągnięcia efektu (komunikatu), podlegający weryfikacji. W świetle przedstawionych rozważań można przyjąć, że obie hipotezy zostały dostatecznie poparte argumentami, a więc uznać je za udowodnione, nie zaś tylko uprawdopodobnione.

Bibliografia

- Bernsohn, D., Semo, G., Vazana, Y., Hayat, G., Hagag, B., Niklaus, J., Saha, R., Truskovskiy, K. (2024). LegalLens: Leveraging LLMs for legal violation identification in unstructured text. W: *Proceedings of the 18th Conference of the European Chapter of the Association for Computational Linguistics* (s. 2129–2145). Vol. 1. Association for Computational Linguistics.
- Bieliński, A. (2010). Rola i pozycja profesjonalnego pełnomocnika w ramach procedur alternatywnego rozwiązywania sporów. *ADR. Arbitraż i mediacja*, 2, 5–13.
- Corvalán, J., Estevez, E., Le Fevre Cervini, E.M., Schapira, D., Simari, G. (2023). *ChatGPT vs. GPT-4: imperfect by design? Exploring the limits of conversational artificial intelligence*. Laboratorio de Innovación e Inteligencia Artificial de la Universidad de Buenos Aires.
- Federacja Adwokatur Europejskich (2023). *Europejscy prawnicy w czasach ChatGPT. Jak wykorzystywać możliwości oferowane przez duże modele językowe i generatywną sztuczną inteligencję*. <https://kirp.pl/wp-content/uploads/2023/06/europejscy-prawnicy-w-czasach-chatgpt-wytyczne-fbe.pdf>

- Gawroński, M., Biernatowski, P. (2022). *Jak pisać pisma procesowe i prowadzić komunikację w sporze, czyli książeczka o pisaniu pism*. Wolters Kluwer.
- Grewiński, J. (2018). Cyfryzacja i innowacje społeczne – perspektywy i zagrożenia dla społeczeństwa. *Kwartalnik Nauk o Przedsiębiorstwie*, 46(1), 19–29. <https://doi.org/10.5604/01.3001.0012.0980>
- Grynia, A. (2022). Cyfryzacja jako determinanta międzynarodowej konkurencyjności gospodarki. Przypadek krajów Europy Środkowo-Wschodniej. *Optimum. Economic Studies*, 4, 17–31. <https://doi.org/10.15290/oes.2022.04.110.02>
- Jaroszewska-Choraś, D. (2023). Pomiedzy prawem a etyką – wolność słowa w zawodzie adwokata w świetle orzecznictwa Europejskiego Trybunału Praw Człowieka. *Studia Prawnoustrojowe*, 61, 113–129. <https://doi.org/10.31648/sp.8970>
- Kłódawski, M. (2012). Przepis prawny jako komunikat. Uwagi o refleksji nad komunikacją w polskim prawoznawstwie. W: E. Kulczycki i M. Wendland (red.), *Komunikologia. Teoria i praktyka komunikacji* (s. 205–222). Wydawnictwo Naukowe Instytutu Filozofii UAM.
- Ostręga, A. (2023). *ChatGPT – zastosowanie w praktyce profesjonalnego pełnomocnika*. <https://www.adwokatura.pl/ogolnoprawne/chatgpt-zastosowanie-w-praktyce-profesjonalnego-pelnomocnika/>
- Perkowski, M., Zoń, W., Lewkowicz, P., Perkowska, M., Skrodzki, K. (2015). *Dostęp do adwokata i radcy prawnego z perspektywy mieszkańców województwa podlaskiego*. Wydawnictwo Prawo i Partnerstwo.
- Pieriegud, J. (2016). Cyfryzacja gospodarki i społeczeństwa – wymiar globalny, europejski i krajowy. W: J. Gajewski, W. Paprocki i J. Pieriegud (red.), *Cyfryzacja gospodarki i społeczeństwa. Szanse i wyzwania dla sektorów infrastrukturalnych* (s. 11–37). Instytut Badań nad Gospodarką Rynkową – Gdańska Akademia Bankowa.
- Plucińska-Nowak, M. (2021). *Status i oblicza mediacji w społeczeństwie polskim*. Wydawnictwo Nauk Społecznych i Humanistycznych UAM.
- Prezydium Naczelnej Rady Adwokackiej. (2021). Obwieszczenie z dnia 1 lipca 2021 r. w sprawie ogłoszenia jednolitego tekstu *Zbioru zasad etyki adwokackiej i godności zawodu*. <https://sip.lex.pl/akty-prawne/akty-korporacyjne/ogloszenie-jednolitego-tekstu-zbioru-zasad-etyki-adwokackiej-i-287619348>
- Rościszewski, A. (2014). Odpowiedzialność cywilna adwokatów. *Palestra*, 10, 7–14.
- Sąd Apelacyjny w Łodzi. (2018). Wyrok z dnia 9 stycznia 2018 r. Sygn. I ACa 570/17. <https://www.saos.org.pl/judgments/331760>
- Sąd Najwyższy. (2008). Wyrok z dnia 24 stycznia 2008 r. Sygn. I CSK 362/07. <https://www.sn.pl/sites/orzecznictwo/Orzeczenia1/I%20CSK%20362-07-1.pdf>
- Stylec-Szromek, P. (2018). Sztuczna inteligencja – prawo, odpowiedzialność, etyka. *Zeszyty Naukowe Politechniki Śląskiej. Organizacja i Zarządzanie*, 123, 501–509.
- Sypniewska, B. (2015). Istota, błędy i bariery w komunikowaniu się w organizacji. *Zeszyty Naukowe PWSZ w Płocku. Nauki Ekonomiczne*, 21, 65–77.
- Tomza, A. (2010). Teoria wykładni prawa Jerzego Wróblewskiego a dyrektywalna koncepcja znaczenia Kazimierza Ajdukiewicza. *Studia Prawno-Ekonomiczne*, 82, 193–206.

- Ustawa z dnia 23 kwietnia 1964 r. – Kodeks cywilny. T.j. Dz.U. z 2024 r. poz. 1061.
- Ustawa z dnia 17 listopada 1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego. T.j. Dz.U. z 2024 r. poz. 1568.
- Ustawa z dnia 30 sierpnia 2002 r. – Prawo o postępowaniu przed sądami administracyjnymi. T.j. Dz.U. z 2024 r. poz. 935.
- Wendland, M. (2012). Działanie komunikacyjne a przekazywanie informacji. W: E. Kulczycki i M. Wendland (red.), *Komunikologia. Teoria i praktyka komunikacji* (s. 137–148). Wydawnictwo Naukowe Instytutu Filozofii UAM.
- Wiszniewska, I., Wiszniewski, K. (2014). *Pełnomocnictwo procesowe w sprawach cywilnych. Komentarz praktyczny z orzecznictwem. Wzory pism procesowych i kazuś.* C.H. Beck.
- Wróblewski, B. (1948). *Język prawny i prawniczy* (Prace Komisji Prawniczej PAU, nr 3). Wydawnictwo Polskiej Akademii Umiejętności.